

## **COOPERAREA UNIUNII EUROPENE CU ȚĂRILE VECINE DIN CAUCAZUL DE SUD: GEORGIA, ARMENIA ȘI AZERBAIDJAN**

### **COOPERATION BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND THE NEIGHBOURING COUNTRIES OF THE SOUTH CAUCASUS: GEORGIA, ARMENIA AND AZERBAIJAN**

**Sorin GORTOLOMEI**

Universitatea de Stat din Moldova

e-mail: [sbordeianu23@gmail.com](mailto:sbordeianu23@gmail.com)

**CZU:327(478):061.1EUJ:341.222**

**Rezumat.** Articolul analizează cooperarea Uniunii Europene cu statele din Caucazul de Sud — Georgia, Armenia și Azerbaidjan - într-un context geopolitic marcat de conflicte regionale, competiție între mari puteri, tranziții politice, dependențe energetice și transformări ale politicii europene de vecinătate. Regiunea Caucazului de Sud are o importanță strategică deosebită pentru Uniunea Europeană, fiind situată la intersecția dintre Europa de Est, Asia de Vest, Marea Neagră, Marea Caspică, Federația Rusă, Turcia și Iran. Cooperarea UE cu această regiune s-a dezvoltat treptat, de la asistența umanitară și tehnică acordată după destrămarea Uniunii Sovietice, la Parteneriatul Estic, Acordul de Asociere cu Georgia, Acordul de Parteneriat Cuprinzător și Consolidat cu Armenia și parteneriatul energetic cu Azerbaidjan. Articolul examinează particularitățile fiecărei relații bilaterale, evidențiind faptul că Georgia are cel mai pronunțat parcurs european, Armenia urmărește o apropiere graduală de UE în condițiile menținerii unor constrângeri geopolitice, iar Azerbaidjan dezvoltă o cooperare pragmatică, axată în special pe energie, transport, comerț și conectivitate. Sunt analizate, de asemenea, conflictele regionale - Abhazia, Osetia de Sud și Nagorno-Karabakh — și impactul acestora asupra acțiunii externe a UE. Se concluzionează că Uniunea Europeană este un actor important, dar nu dominant, în Caucazul de Sud, iar eficiența cooperării depinde de capacitatea UE de a combina instrumentele normative, economice, diplomatice, energetice și de securitate într-o strategie regională coerentă.

**Cuvinte-cheie:** *Uniunea Europeană, Caucazul de Sud, Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Parteneriatul Estic, Acord de Asociere, CEPA, energie, conflicte regionale, securitate.*

**JEL:** F53; F55; F51; O19; K33.

**Abstract.** The article analyses the cooperation of the European Union with the South Caucasus countries - Georgia, Armenia and Azerbaijan - in a geopolitical context marked by regional conflicts, great-power competition, political transitions, energy dependencies and transformations in the European Neighbourhood Policy. The South Caucasus region is of particular strategic importance for the European Union, being located at the intersection of Eastern Europe, Western Asia, the Black Sea, the Caspian Sea, the Russian Federation, Turkey and Iran. EU cooperation with this region has developed gradually, from humanitarian and technical assistance after the dissolution of

the Soviet Union to the Eastern Partnership, the Association Agreement with Georgia, the Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement with Armenia and the energy partnership with Azerbaijan. The article examines the specific features of each bilateral relationship, highlighting that Georgia has the most pronounced European path, Armenia seeks gradual rapprochement with the EU under geopolitical constraints, while Azerbaijan develops a pragmatic cooperation focused mainly on energy, transport, trade and connectivity. The article also analyses the regional conflicts - Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh - and their impact on EU external action. It concludes that the European Union is an important, but not dominant, actor in the South Caucasus, and that the effectiveness of cooperation depends on the EU's ability to combine normative, economic, diplomatic, energy and security instruments into a coherent regional strategy.

**Keywords:** *European Union, South Caucasus, Georgia, Armenia, Azerbaijan, Eastern Partnership, Association Agreement, CEPA, energy, regional conflicts, security.*

**JEL:** F53; F55; F51; O19; K33.

**Introducere.** Caucazul de Sud reprezintă una dintre cele mai complexe regiuni ale vecinătății estice a UE. Din punct de vedere geografic, regiunea este plasată între Europa de Est și Asia de Vest, între Marea Neagră și Marea Caspică, fiind formată din trei state independente: Georgia, Armenia și Azerbaidjan. Din punct de vedere geopolitic, Caucazul de Sud este un spațiu de intersecție între interesele Federației Ruse, Turciei, Iranului, SUA, UE și altor actori regionali. Prin urmare, regiunea nu poate fi analizată doar ca vecinătate geografică, ci și ca spațiu de competiție strategică, energetică, comercială și normativă.

Importanța Caucazului de Sud pentru UE a crescut treptat după destrămarea URSS. În anii 1990, UE a acordat statelor din regiune asistență tehnică, umanitară și economică, sprijinind tranziția spre economia de piață, consolidarea instituțiilor și dezvoltarea societății civile [2]. Într-o primă etapă, relațiile au fost dominate de instrumente de asistență și de acorduri de parteneriat și cooperare. Ulterior, odată cu lansarea Politicii Europene de Vecinătate și a Parteneriatului Estic, cooperarea a dobândit o dimensiune strategică mai clară [3].

Caucazul de Sud este relevant pentru UE din mai multe perspective. Prima este dimensiunea politică și normativă. UE promovează în regiune democrația, statul de drept, drepturile omului, buna guvernare și reforma administrației publice [12]. A doua este dimensiunea securitară. Regiunea este afectată de conflicte nerezolvate sau recente: Abhazia și Osetia de Sud în Georgia, Nagorno-Karabakh între Armenia și Azerbaidjan, precum și tensiuni generate de influența actorilor externi [12]. A treia este dimensiunea energetică și de conectivitate. Azerbaidjanul este important pentru securitatea energetică europeană, iar Georgia are rol de coridor de tranzit între Marea Caspică, Marea Neagră și Europa [10]. A patra este dimensiunea geopolitică, deoarece apropierea statelor din regiune de UE este percepută diferit de actorii regionali, în special de Federația Rusă [13].

Cooperarea UE cu Georgia, Armenia și Azerbaidjan nu este uniformă. Georgia a avansat cel mai mult pe calea integrării europene, semnând Acordul de Asociere și Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, iar în decembrie 2023 a obținut statutul de țară candidată la aderare [4]. Armenia, deși membră a Uniunii Economice Eurasiatice, a dezvoltat relații tot mai strânse cu UE prin Acordul de Parteneriat Cuprinzător și Consolidat, intrat în vigoare în 2021, iar ulterior prin aprofundarea cooperării politice și sectoriale [6]. Azerbaidjanul a ales o relație mai pragmatică, mai puțin orientată spre integrare normativă, dar importantă pentru UE în domeniul energiei, transportului și comerțului [9]. În acest context, articolul examinează cooperarea UE cu statele din Caucazul de Sud, punând accent pe particularitățile fiecărei relații bilaterale, pe instrumentele utilizate de UE și pe provocările care limitează eficiența acțiunii europene. Ipoteza de la care pornește cercetarea este că UE dispune de instrumente variate de influență în Caucazul de Sud, dar impactul său este condiționat de conflictele regionale, de competiția geopolitică, de diferențele de orientare politică ale celor trei state și de capacitatea UE de a acționa strategic și coerent.

**Gradul de investigare a problemei și scopul cercetării.** Cooperarea UE cu statele Caucazului de Sud constituie un domeniu interdisciplinar de cercetare, abordat din perspectiva politicii europene de vecinătate, a Parteneriatului Estic, a securității regionale, a conflictelor prelungite, a tranzițiilor democratice, a cooperării energetice și a conectivității. Cu toate acestea, în comparație cu Balcanii de Vest, Europa de Est și vecinătatea sudică, Caucazul de Sud a ocupat pentru o perioadă îndelungată o poziție relativ secundară în agenda politică și academică europeană. Această atenție mai redusă poate fi explicată prin distanța geografică față de centrul instituțional al Uniunii, complexitatea conflictelor regionale și influența persistentă exercitată de alți actori geopolitici [12].

O componentă importantă a literaturii de specialitate examinează particularitățile istorice, etnice, lingvistice, religioase și politice ale regiunii. Caucazul de Sud se caracterizează printr-o diversitate identitară remarcabilă, fiind locuit de comunități cu experiențe istorice, limbi, tradiții religioase și percepții asupra securității distincte [1]. Aceste particularități influențează atât relațiile dintre statele regiunii, cât și capacitatea actorilor externi de a formula politici unitare. În consecință, acțiunea UE trebuie să țină seama de sensibilitățile istorice, de tensiunile interetnice și de interpretările divergente privind suveranitatea, integritatea teritorială și securitatea regională.

Un alt segment al cercetărilor este consacrat includerii Armeniei, Azerbaidjanului și Georgiei în PEV și, ulterior, în Parteneriatul Estic. Comunicarea Comisiei Europene din 2005 referitoare la cele trei state a reprezentat una dintre primele încercări

de structurare coerentă a relațiilor Uniunii cu Caucazul de Sud [2]. Lansarea Parteneriatului Estic în 2009 a aprofundat acest cadru, oferind instrumente pentru promovarea reformelor, consolidarea instituțională, asocierea politică, integrarea economică și cooperarea sectorială [3]. Literatura evidențiază însă faptul că aplicarea aceluiași mecanisme de cooperare într-o regiune caracterizată prin orientări externe diferite a condus la apariția unor relații bilaterale diferențiate.

Relațiile dintre UE și Georgia ocupă un loc distinct în cercetările privind europeanizarea Caucazului de Sud. Georgia a manifestat cea mai pronunțată orientare politică spre integrarea europeană dintre cele trei state ale regiunii. Acordul de Asociere UE-Republica Moldova și instituirea ZLSAC au creat un cadru extins pentru apropierea legislativă, economică și instituțională de Uniune [4]. Cercetările evidențiază atât progresele realizate prin implementarea reformelor și dezvoltarea cooperării sectoriale, cât și vulnerabilitățile asociate polarizării politice, funcționării statului de drept și menținerii unei direcții democratice consecvente [5].

Cooperarea UE–Armenia este analizată ca un model de apropiere diferențiată, adaptat constrângerilor geopolitice și economice ale statului armean. Acordul de parteneriat cuprinzător și consolidat, cunoscut prin abrevierea CEPA, a oferit un cadru juridic flexibil, compatibil cu participarea Armeniei la Uniunea Economică Eurasiatică, dar orientat spre reforme instituționale, consolidarea statului de drept, îmbunătățirea guvernantei și extinderea cooperării sectoriale [7]. Particularitatea acestui caz constă în încercarea de a combina relațiile tradiționale ale Armeniei cu alți actori regionali cu diversificarea progresivă a parteneriatelor sale externe.

Literatura privind relațiile UE–Azerbaidjan evidențiază predominanța dimensiunilor energetice, comerciale și de conectivitate. Azerbaidjanul reprezintă un partener important pentru diversificarea rutelor și surselor de aprovizionare energetică ale Uniunii, iar poziția sa geografică îi conferă relevanță pentru dezvoltarea coridoarelor de transport dintre Europa și Asia. Cooperarea bilaterală este însă afectată de probleme referitoare la respectarea drepturilor omului, pluralismul politic, libertatea societății civile și independența justiției [9]. Spre deosebire de Georgia, Azerbaidjanul nu urmărește un parcurs de integrare europeană, preferând o relație selectivă și pragmatică, întemeiată pe interese economice și strategice reciproce.

Un domeniu distinct de cercetare îl constituie implicarea UE în prevenirea și reglementarea conflictelor regionale. Studiul Mariane Bujac privind cooperarea UE cu statele Caucazului de Sud evidențiază profilul inițial limitat al Uniunii în soluționarea conflictelor, determinat atât de resursele politice și operaționale insuficiente, cât și de influența altor actori regionali. Ulterior, UE și-a extins implicarea prin dialog diplomatic, mediere, misiuni de monitorizare, asistență financiară și sprijin pentru consolidarea încrederii între părți [12]. Aceste contribuții au sporit

vizibilitatea europeană, fără a elimina însă dificultățile structurale care împiedică soluționarea durabilă a conflictelor.

Cercetările consacrate acțiunii externe a UE și diferențierii din cadrul Parteneriatului Estic completează analiza regională. Liliana Beniuc și Leonid Moscviciov examinează formatul „Trio Asociat” ca expresie a unei cooperări consolidate între Georgia, Republica Moldova și Ucraina, evidențiind importanța coordonării statelor care urmăreau o apropiere mai avansată de Uniunea Europeană [13]. Alte studii privind contribuția Uniunii la pacea și securitatea internațională demonstrează că aceasta combină instrumentele normative și diplomatice cu asistența economică, condiționalitatea politică și mecanismele de securitate pentru a promova stabilitatea în vecinătatea sa [14]. Din această perspectivă, politica UE în Caucazul de Sud se înscrie într-o abordare mai largă de gestionare a interdependențelor dintre securitate, democratizare, dezvoltare și reziliență regională. În pofida contribuțiilor existente, literatura de specialitate abordează frecvent separat relațiile Uniunii cu Georgia, Armenia și Azerbaidjan sau privilegiază o singură dimensiune a cooperării, precum energia, democratizarea ori soluționarea conflictelor. Rămâne necesară o analiză comparativă și integrată, capabilă să explice modul în care diferențele dintre orientările externe, sistemele politice, interesele economice și vulnerabilitățile de securitate ale celor trei state influențează instrumentele și eficiența acțiunii europene. O asemenea abordare permite evaluarea atât a capacității UE de a adapta cooperarea la particularitățile fiecărui partener, cât și a limitelor unei politici regionale comune. În acest context, scopul cercetării constă în analiza comparativă a cooperării UE cu Georgia, Armenia și Azerbaidjan, prin evidențierea cadrului juridic, politic, economic și de securitate al relațiilor bilaterale, precum și a provocărilor determinate de conflictele regionale, diferențierea parcursurilor externe și competiția geopolitică.

Pentru realizarea acestui scop, cercetarea urmărește examinarea particularităților geopolitice și identitare ale Caucazului de Sud; analiza evoluției relațiilor UE cu Georgia, Armenia și Azerbaidjan; identificarea instrumentelor juridice, politice, economice și financiare utilizate de Uniune; evaluarea rolului PEV și al Parteneriatului Estic; examinarea implicării UE în prevenirea și reglementarea conflictelor regionale; analiza cooperării în domeniul energiei și conectivității; compararea nivelului de europenizare și a priorităților celor trei state; precum și formularea unor recomandări privind consolidarea coerenței, vizibilității și eficienței rolului UE în regiune.

**Materiale utilizate și metode aplicate.** Pentru realizarea cercetării au fost utilizate documente oficiale ale UE, surse academice, rapoarte instituționale, acte juridice, studii privind Parteneriatul Estic, materiale privind relațiile UE cu Georgia, Armenia și Azerbaidjan, precum și lucrări ale autorilor din Republica Moldova dedicate acțiunii externe a UE [1–15]. *Metoda analizei documentare* a fost utilizată

pentru examinarea documentelor UE privind Politica Europeană de Vecinătate, Parteneriatul Estic, extinderea, acordurile bilaterale și prioritățile de parteneriat. *Metoda istorică* a permis prezentarea evoluției relațiilor UE cu cele trei state după destrămarea URSS. *Metoda comparativă* a fost aplicată pentru evidențierea diferențelor dintre Georgia, Armenia și Azerbaidjan în raport cu UE. *Metoda geopolitică* a fost utilizată pentru analiza influenței Federației Ruse, Turciei, Iranului și a altor actori asupra regiunii. *Metoda juridico-instituțională* a permis examinarea acordurilor bilaterale și a mecanismelor europene. *Metoda critică* a fost utilizată pentru evaluarea limitelor acțiunii UE în soluționarea conflictelor regionale și promovarea reformelor democratice.

## Rezultate și discuții

**Specificul geopolitic al Caucazului de Sud.** Caucazul de Sud este o regiune de frontieră între spații civilizatoare, religioase, economice și geopolitice diferite. Georgia, Armenia și Azerbaidjan au istorii distincte, identități naționale puternice și orientări externe diferite. Această diversitate explică de ce UE nu poate aplica o politică uniformă în regiune, ci trebuie să utilizeze o abordare diferențiată [3]. Regiunea este marcată de pluralitate etnică și religioasă. Armenii au o identitate creștină veche și o limbă indo-europeană distinctă. Georgienii sunt majoritar creștini ortodocși și au o limbă caucaziană proprie. Azerii sunt majoritar musulmani și iți și vorbesc o limbă turcică [1]. Această diversitate poate constitui o resursă culturală, dar poate deveni și sursă de tensiuni atunci când este instrumentalizată politic. Caucazul de Sud este și un coridor strategic. Prin Georgia și Azerbaidjan trec rute energetice și comerciale, care conectează regiunea caspică de Europa. Această poziție conferă regiunii importanță pentru securitatea energetică a UE și pentru dezvoltarea conectivității eurasiatice [11]. În același timp, regiunea este afectată de conflicte. Abhazia și Osetia de Sud reprezintă probleme majore pentru integritatea teritorială a Georgiei. Conflictul dintre Armenia și Azerbaidjan privind Nagorno-Karabakh a remodelat securitatea regională și a influențat profund relațiile externe ale celor două state [12].

**Politica Europeană de Vecinătate și Parteneriatul Estic.** PEV a fost creată pentru a oferi statelor din vecinătatea UE un cadru de cooperare politică, economică și instituțională, fără promisiunea explicită a aderării [2]. Armenia, Azerbaidjan și Georgia au fost incluse în acest cadru, iar ulterior în Parteneriatul Estic. PaE, lansat în 2009, a devenit principalul cadru multilateral al cooperării UE cu șase state post-sovietice: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina [3]. Obiectivele sale includ consolidarea democrației, buna guvernare, dezvoltarea economică, cooperarea energetică, mobilitatea, conectivitatea și apro-

pierea legislativă. Pentru Caucazul de Sud, PaE a reprezentat o oportunitate de apropiere de standardele europene. Totuși, impactul său a fost diferit. Georgia a utilizat acest cadru pentru a avansa spre asociere politică și integrare economică. Armenia a preferat o cooperare adaptată constrângerilor sale regionale. Azerbaidjanul a optat pentru o relație selectivă, orientată spre interese economice și energetice [3; 9; 10]. PaE demonstrează limitele unei politici regionale uniforme. În practică, UE a fost nevoită să accepte diferențierea, adică dezvoltarea unor relații bilaterale specifice cu fiecare stat, în funcție de nivelul de ambiție, capacitatea de reformă și contextul geopolitic [13].

**Georgia: de la asistență post-sovietică la statutul de țară candidată.** Georgia a dezvoltat cea mai avansată relație cu Uniunea Europeană dintre cele trei state ale Caucazului de Sud. După recunoașterea independenței sale, relațiile cu UE au fost inițial orientate spre asistență umanitară și tehnică. Programul TACIS a contribuit la sprijinirea tranziției economice și instituționale [2]. Revoluția Trandafirilor din 2003 a reprezentat un moment de cotitură. Noua conducere georgiană a promovat o orientare prooccidentală, iar relațiile cu UE s-au intensificat. Războiul ruso-georgian din 2008 a demonstrat vulnerabilitatea Georgiei și a determinat o implicare mai accentuată a UE în stabilizarea regiunii [12]. Acordul de Asociere UE–Georgia, semnat în 2014, a inclus Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Acesta a reprezentat un pas major spre apropierea de acquis-ul european, liberalizarea comerțului și reforme instituționale [4]. Georgia a devenit parte a formatului „Trio Asociat”, alături de Republica Moldova și Ucraina, pentru cooperare consolidată în cadrul Parteneriatului Estic [13]. În decembrie 2023, Georgia a obținut statutul de țară candidată la aderarea la UE [4]. Totuși, acest progres a fost însoțit de condiționalități clare privind democrația, statul de drept, reforma justiției, de-oligarhizarea, libertatea mass-media și reducerea polarizării politice [5]. În ultimii ani, evoluțiile politice interne din Georgia au generat preocupări europene privind regresul democratic. Aceste tendințe au afectat dinamica parcursului european al Georgiei și au demonstrat că statutul de candidat nu este suficient fără reforme consecvente.

**Reforma justiției și statul de drept în Georgia.** Statul de drept reprezintă una dintre cele mai importante condiții ale apropierii Georgiei de UE. Reformele judiciare au vizat independența instanțelor, transparența numirilor, responsabilitatea judecătorilor și eficiența sistemului judiciar [5]. Deși Georgia a adoptat mai multe modificări legislative, instituțiile europene au indicat că sunt necesare reforme mai profunde. În special, reformarea Înalțului Consiliu al Justiției, consolidarea independenței Curții Supreme și reducerea influențelor politice asupra sistemului judiciar rămân priorități. O altă problemă este de-oligarhizarea. UE a solicitat Georgiei să adopte o abordare sistemică, orientată spre consolidarea instituțiilor, transparența finanțării partidelor, plura-

lismul mass-media și combaterea concentrării excesive a puterii economice și politice [5]. Aceste condiționalități arată că integrarea europeană nu este doar proces tehnic, ci și proces politic și democratic. Pentru Georgia, succesul parcursului european depinde de capacitatea guvernării de a demonstra angajament real față de valorile UE.

**Armenia: cooperare flexibilă între constrângeri geopolitice și apropiere europeană.** Armenia reprezintă un caz diferit de Georgia. Deși a dezvoltat relații strânse cu UE, Armenia a fost mult timp constrânsă de dependențe de securitate și economice față de Rusia. În 2013, Armenia a renunțat la semnarea Acordului de Asocieri cu UE și a decis să adere la Uniunea Economică Eurasiatică [6]. Totuși, relația cu UE nu s-a întrerupt. Cele două părți au negociat un nou cadru juridic, adaptat realităților geopolitice ale Armeniei. Acordul de Parteneriat Cuprinzător și Consolidat, intrat în vigoare în 2021, a devenit baza principală a cooperării UE–Armenia [6; 7]. CEPA permite cooperare în domenii precum statul de drept, drepturile omului, reforme economice, transport, energie, mediu, educație, administrație publică și dialog politic [6]. Acesta nu include o zonă de liber schimb aprofundată comparabilă cu cea a Georgiei, dar creează un cadru amplu de apropiere normativă. Revoluția de Catifea din 2018 a creat premise pentru o orientare mai democratică a Armeniei. În anii următori, deteriorarea relațiilor cu Rusia și criza Nagorno-Karabakh au intensificat interesul Armeniei pentru cooperarea cu UE [7]. Adoptarea unei Agende strategice UE–Armenia în decembrie 2025 marchează o etapă importantă de aprofundare a cooperării, inclusiv în domeniile securității, reformelor economice și conectivității [7]. Această evoluție indică o reorientare graduală a Armeniei spre un parteneriat mai intens cu Uniunea Europeană.

**Armenia, Nagorno-Karabakh și rolul UE.** Conflictul din Nagorno-Karabakh a avut un impact profund asupra relației UE–Armenia și asupra întregii regiuni. După evoluțiile militare recente și schimbările de control asupra regiunii, Armenia s-a confruntat cu provocări umanitare, politice și de securitate majore [12]. UE a condamnat utilizarea forței și a subliniat necesitatea respectării suveranității, integrității teritoriale și drepturilor populației afectate [7]. În același timp, UE a încercat să sprijine dialogul dintre Armenia și Azerbaidjan, să ofere asistență umanitară și să promoveze stabilitatea regională. Pentru Armenia, cooperarea cu UE are și o dimensiune de securitate. Deși UE nu poate substitui alianțele militare clasice, ea poate oferi sprijin prin misiuni civile, asistență tehnică, consolidarea rezilienței și sprijin instituțional [14]. Cazul Armeniei arată că apropierea de UE poate fi graduală și adaptată. Nu toate statele partenere urmează același parcurs, iar UE trebuie să combine flexibilitatea cu menținerea standardelor democratice.

**Azerbaidjan: cooperare pragmatică și centralitatea energiei.** Relația UE–Azerbaidjan este dominată de pragmatism. Azerbaidjanul nu urmărește integrarea

europăană în același mod ca Georgia, iar cooperarea cu UE este axată în special pe energie, comerț, conectivitate, transport și modernizare selectivă [9]. Acordul de Parteneriat și Cooperare, intrat în vigoare în 1999, a constituit baza juridică a relațiilor UE–Azerbaidjan. Ulterior, Azerbaidjanul a fost inclus în PEV și în Parteneriatul Estic [2]. Totuși, Baku a preferat o abordare mai puțin normativă și mai mult orientată spre interese economice. Energia este pilonul central al cooperării. Azerbaidjanul este considerat partener strategic energetic al UE, iar Coridorul Sudic de Gaze contribuie la diversificarea surselor de aprovizionare ale Europei [10]. Această cooperare a devenit și mai importantă după agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei și eforturile UE de reducere a dependenței de gazul rusesc. În același timp, relația cu Azerbaidjanul este marcată de tensiuni normative. UE sprijină reforme privind statul de drept, buna guvernare, drepturile omului, societatea civilă și pluralismul politic, dar progresele sunt limitate [9].

**Azerbaidjan, societatea civilă și statul de drept.** Unul dintre cele mai sensibile aspecte ale relației UE–Azerbaidjan îl reprezintă situația drepturilor omului și a societății civile. Organizațiile neguvernamentale se confruntă cu dificultăți administrative, restricții de finanțare și proceduri complicate de înregistrare. Independența justiției este, de asemenea, o provocare. Deși au fost adoptate unele reforme și instrumente digitale, persistă probleme privind imparțialitatea, independența avocaților, executarea hotărârilor și protecția drepturilor fundamentale [11]. UE se confruntă aici cu o dilemă. Pe de o parte, are interesul de a menține cooperarea energetică și de conectivitate. Pe de altă parte, valorile UE impun promovarea drepturilor omului și statului de drept. Această tensiune este specifică acțiunii externe europene în raport cu regimuri autoritare sau hibride. Pentru a-și menține credibilitatea, UE trebuie să evite reducerea relației cu Azerbaidjanul la energie. Cooperarea economică trebuie completată de dialog politic, sprijin pentru societatea civilă și condiționalitate în domeniile unde acest lucru este posibil [12].

**Conflictele regionale și limitele implicării UE.** Caucazul de Sud este definit în mare măsură de conflicte. Abhazia și Osetia de Sud afectează integritatea teritorială a Georgiei, iar conflictul Nagorno-Karabah a determinat decenii de tensiuni între Armenia și Azerbaidjan [12]. UE a avut mult timp un rol limitat în reglementarea acestor conflicte. În perioada inițială, implicarea sa a fost mai ales declarativă și financiară. Ulterior, UE și-a consolidat profilul prin numirea unui Reprezentant Special pentru Caucazul de Sud, prin misiuni civile, prin sprijin pentru dialog și prin instrumente de asistență [14]. Războiul ruso-georgian din 2008 a reprezentat un moment important pentru implicarea UE. Uniunea a contribuit la medierea încetării focului și a creat Misiunea de Monitorizare a UE în Georgia. Totuși, capacitatea UE de a influența soluționarea definitivă a conflictelor rămâne limitată [15]. Această

limitare se explică prin prezența actorilor regionali puternici, interesele divergente ale statelor membre ale UE și absența unor instrumente coercitive suficiente. UE este mai eficientă în stabilizare, asistență și prevenire decât în impunerea unor soluții politice [14].

**Energia și conectivitatea ca instrumente de cooperare.** Energia și conectivitatea au devenit domenii centrale ale cooperării UE cu Caucazul de Sud. Azerbaidjanul este furnizor de gaz, Georgia este coridor de tranzit, iar Armenia devine tot mai interesată de diversificarea conexiunilor sale economice [7]. Coridorul Sudic de Gaze este important pentru securitatea energetică europeană, deoarece permite transportul gazelor naturale din regiunea caspică spre piețele europene [10]. În contextul reducerii dependenței UE de Rusia, această rută a dobândit valoare strategică. Conectivitatea nu se limitează la energie. Transportul, infrastructura, digitalizarea și comerțul sunt elemente importante ale relației UE cu regiunea. Caucazul de Sud poate deveni o punte între Europa, Asia Centrală și regiunea caspică [11]. Totuși, cooperarea energetică trebuie corelată cu obiectivele climatice ale UE. Pe termen lung, parteneriatele cu statele din Caucazul de Sud ar trebui să includă energie regenerabilă, eficiență energetică, interconectări verzi și tranziție durabilă [10].

**Parteneriatul Estic și diferențierea regională.** PaE a fost conceput ca un cadru regional, dar realitatea a demonstrat necesitatea diferențierii. Georgia, Republica Moldova și Ucraina au avansat mai mult prin Acorduri de Asociere și ZLSAC, formând ulterior formatul „*Trio Asociat*” [13]. Armenia și Azerbaidjan au ales formule diferite. Această diferențiere nu înseamnă eșecul PaE, ci adaptarea sa la realități politice diferite. Nu toate statele partenere au aceeași voință de integrare, aceeași capacitate de reformă sau același context geopolitic [13]. Pentru Georgia, PaE a devenit o platformă de apropiere de aderare. Pentru Armenia, a devenit un cadru de cooperare flexibilă. Pentru Azerbaidjan, a rămas un mecanism de dialog și cooperare sectorială [11]. UE trebuie să mențină atât dimensiunea regională, cât și cea bilaterală. Dimensiunea regională este utilă pentru conectivitate și cooperare transfrontalieră, în timp ce dimensiunea bilaterală permite adaptarea la specificul fiecărui stat.

**UE ca actor normativ și geopolitic în Caucazul de Sud.** Uniunea Europeană este adesea descrisă ca putere normativă, deoarece promovează valori precum democrația, statul de drept, drepturile omului, buna guvernare și cooperarea multilaterală [14]. În Caucazul de Sud, această dimensiune este vizibilă în acordurile bilaterale, condiționalități și sprijinul pentru reforme. Totuși, regiunea obligă UE să acționeze și geopolitic. Conflictele regionale, presiunea Rusiei, rolul Turciei, interesele energetice și schimbările de securitate impun o abordare mai strategică [15]. Provocarea UE constă în combinarea valorilor cu interesele. Dacă accentuează doar dimensiunea normativă, poate pierde influență în fața actorilor pragmatici. Dacă ac-

centuează doar interesele energetice și de securitate, își poate pierde credibilitatea ca actor al valorilor democratice. O strategie eficientă pentru Caucazul de Sud trebuie să combine reformele democratice, conectivitatea, securitatea energetică, sprijinul pentru pace și cooperarea cu societatea civilă.

**Comparația celor trei modele de cooperare.** Georgia, Armenia și Azerbaidjan reprezintă trei modele distincte de cooperare cu UE. Georgia este modelul asocierii avansate și al aspirației de aderare. Armenia este modelul cooperării flexibile și al echilibrului geopolitic. Azerbaidjanul este modelul parteneriatului pragmatic, centrat pe energie și interese economice. Georgia beneficiază de cel mai amplu cadru de integrare, dar se confruntă cu probleme interne privind statul de drept și polarizarea politică [5]. Armenia beneficiază de un cadru juridic flexibil prin CEPA, iar apropierea de UE s-a intensificat după schimbările regionale recente [6]. Azerbaidjanul are o importanță strategică energetică, dar progresele democratice sunt limitate [9]. Această comparație arată că UE nu poate aplica aceeași condiționalitate și aceleași instrumente în toate cazurile. Politica europeană trebuie să fie diferențiată, dar coerentă în privința valorilor fundamentale.

**Provocări ale cooperării Uniunii Europene cu statele Caucazului de Sud.** Cooperarea UE cu statele Caucazului de Sud este influențată de un ansamblu de vulnerabilități politice, instituționale și de securitate care limitează continuitatea și eficiența acțiunii europene. Instabilitatea regională constituie una dintre cele mai importante constrângeri. Conflictele nesoluționate, confruntările militare recente și fragilitatea mecanismelor de consolidare a păcii afectează încrederea dintre state, împiedică dezvoltarea cooperării regionale și sporesc riscurile asociate investițiilor și proiectelor de infrastructură [12]. În aceste condiții, inițiativele UE trebuie să combine obiectivele de dezvoltare economică și conectivitate cu instrumente diplomatice, măsuri de consolidare a încrederii și mecanisme de prevenire a escaladării conflictelor.

Acțiunea UE este complicată și de competiția geopolitică din regiune. Federația Rusă, Turcia și Iranul urmăresc interese politice, economice și de securitate proprii, iar influența lor este susținută de proximitatea geografică, relațiile istorice și instrumentele bilaterale de cooperare [15]. UE operează, astfel, într-un mediu strategic în care nu deține o poziție dominantă și în care capacitatea sa de influență depinde de coerența politicilor adoptate, de atractivitatea stimulentei oferite și de consecvența angajamentului politic. Divergențele dintre orientările externe ale Georgiei, Armeniei și Azerbaidjanului impun, totodată, o abordare diferențiată, adaptată intereselor și constrângerilor fiecărui stat.

Slăbiciunea instituțiilor democratice reprezintă o altă limită semnificativă. Problemele privind respectarea statului de drept, independența justiției, pluralismul po-

litic, libertatea mass-mediei și funcționarea societății civile se manifestă în forme și grade diferite în cele trei state [11]. Aceste deficiențe reduc eficiența condiționalității europene, afectează implementarea reformelor și pot crea tensiuni între promovarea valorilor democratice și urmărirea intereselor strategice ale Uniunii. Credibilitatea UE depinde, în acest context, de aplicarea consecventă a criteriilor politice și de corelarea sprijinului financiar și instituțional cu rezultate verificabile în domeniul guvernantei democratice.

Fragmentarea Caucazului de Sud limitează, la rândul său, posibilitatea dezvoltării unei cooperări regionale autentice. Georgia, Armenia și Azerbaidjanul nu formează un spațiu politic omogen, iar relațiile conflictuale, diferențele dintre modelele lor de dezvoltare și orientările externe divergente restrâng proiectele comune și funcționarea mecanismelor multilaterale [12]. În consecință, politica regională a UE se bazează în mare măsură pe relații bilaterale diferențiate, ceea ce permite adaptarea instrumentelor de cooperare, dar reduce posibilitatea formulării unei viziuni unitare pentru întreaga regiune.

În ansamblu, influența UE în Caucazul de Sud este condiționată de propria sa credibilitate strategică. Absența unor obiective clare, insuficiența resurselor, discontinuitatea implicării politice sau discrepanța dintre angajamentele declarate și măsurile aplicate pot diminua atractivitatea modelului european și pot crea spațiu pentru consolidarea influenței altor actori. Sporirea rolului UE presupune, prin urmare, un angajament politic consecvent, instrumente diferențiate pentru fiecare stat, susținerea reformelor democratice, investiții în conectivitate și reziliență, precum și o implicare mai activă în prevenirea conflictelor și consolidarea păcii regionale.

**Perspective de dezvoltare a cooperării.** Cooperarea UE cu Caucazul de Sud poate fi consolidată prin mai multe direcții. În cazul Georgiei, prioritatea trebuie să fie revenirea la reforme democratice, consolidarea statului de drept și alinierea la recomandările europene [5]. În cazul Armeniei, UE trebuie să sprijine implementarea CEPA, agenda strategică, reziliența economică, dialogul privind securitatea și cooperarea sectorială [6]. În cazul Azerbaidjanului, UE trebuie să mențină dialogul energetic, dar să dezvolte și cooperarea în domeniul guvernantei, societății civile, diversificării economice și conectivității durabile [9]. La nivel regional, UE ar trebui să susțină proiecte de conectivitate, dialog între comunități, reconstrucție post-conflict, cooperare economică și protecția drepturilor omului [12].

**Concluzii și recomandări.** Cooperarea UE cu țările din Caucazul de Sud reflectă complexitatea acțiunii externe europene într-o regiune marcată de diversitate, conflicte, competiție geopolitică și interese economice. Georgia, Armenia și Azerbaidjan au parcursuri diferite, iar UE trebuie să utilizeze o abordare diferențiată, adaptată fiecărui stat. Georgia rămâne cel mai apropiat partener european din regiune, dar

parcursul său depinde de reforme democratice reale, consolidarea statului de drept și reducerea polarizării politice. Armenia reprezintă un partener în transformare, interesat de apropierea de UE în condiții geopolitice dificile. Azerbaidjanul este partener strategic în energie și conectivitate, dar relația este limitată de probleme normative și de lipsa unei ambiții clare de integrare europeană. Rolul UE în soluționarea conflictelor regionale rămâne important, dar limitat. Uniunea este mai eficientă în stabilizare, asistență, dialog, monitorizare și sprijin instituțional decât în impunerea unor soluții politice. Totuși, într-un context regional schimbător, UE poate deveni mai relevantă dacă își consolidează prezența diplomatică și instrumentele de securitate civilă.

Se recomandă consolidarea unei strategii europene integrate pentru Caucazul de Sud, care să combine Parteneriatul Estic, conectivitatea regională, securitatea energetică, sprijinul pentru reforme democratice, protecția drepturilor omului și implicarea în prevenirea conflictelor. De asemenea, UE trebuie să mențină diferențierea bilaterală, dar să evite incoerența valorică. În concluzie, Caucazul de Sud rămâne o regiune de importanță strategică pentru UE. Viitorul cooperării depinde de capacitatea UE de a acționa nu doar ca donator sau partener comercial, ci ca actor geopolitic responsabil, capabil să susțină pacea, securitatea, conectivitatea și transformarea democratică a regiunii.

## Referințe bibliografice

1. BRUK, S. I. *Transcaucasia*. Encyclopædia Britannica. Disponibil: <https://www.britannica.com/place/Transcaucasia>
2. European Commission. (2005). *Communication from the Commission to the Council: European Neighbourhood Policy — Recommendations for Armenia, Azerbaijan, Georgia*. COM(2005) 72 final. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52005DC0072>
3. European Parliament. (2025). *Three Eastern Partnership neighbours in the South Caucasus*. Fact Sheets on the European Union. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/172/three-eastern-partnership-neighbours-in-the-south-caucasus>
4. European Commission. *Georgia — Enlargement and Eastern Neighbourhood*. Disponibil: [https://enlargement.ec.europa.eu/countries/georgia\\_en](https://enlargement.ec.europa.eu/countries/georgia_en)
5. European Commission. (2025). *Georgia 2025 Report*. Disponibil: [https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/b3089ad4-26be-4c6a-84cc-b9d680fe0a48\\_en](https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/b3089ad4-26be-4c6a-84cc-b9d680fe0a48_en)
6. European Commission. *Armenia — Enlargement and Eastern Neighbourhood*. Disponibil: [https://enlargement.ec.europa.eu/countries/armenia\\_en](https://enlargement.ec.europa.eu/countries/armenia_en)

7. Council of the European Union. *Armenia*. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/armenia/>
8. European Commission. *EU trade relations with Armenia*. Disponibil: [https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/armenia\\_en](https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/armenia_en)
9. European External Action Service. (2018). *Partnership Priorities between the EU and Azerbaijan reinforce the bilateral agenda*. Disponibil: [https://www.eeas.europa.eu/node/48244\\_en](https://www.eeas.europa.eu/node/48244_en)
10. Council of the European Union. *Azerbaijan*. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/azerbaijan/>
11. European Commission. *Azerbaijan — Enlargement and Eastern Neighbourhood*. Disponibil: [https://enlargement.ec.europa.eu/countries/azerbaijan\\_en](https://enlargement.ec.europa.eu/countries/azerbaijan_en)
12. BUJAC, M. (2022). *Cooperarea Uniunii Europene cu Caucazul de Sud în reglementarea conflictelor regionale. În Acțiunea de politică externă a Uniunii Europene: direcții, realizări și perspective*. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/vizualizare\\_articol/194675](https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/194675)
13. BENIUC, L., & MOSCVICIOV, L. (2021). „Trio asociat” ca formă de cooperare și dialog consolidat în cadrul Parteneriatului Estic. Disponibil: [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/284-287\\_17.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/284-287_17.pdf)
14. BENIUC, L. (2024). *Contribuția Uniunii Europene la pacea și securitatea globală*. Disponibil: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12755161>
15. JUC, V., & BENIUC, L. (2019). *Acțiunea de politică externă a Uniunii Europene*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice.